

“Crec en la intimitat de l'estudi, en el seu ambient, en el clima de reflexió que s'hi produeix”, confessa l'artista.

Ve de la pàgina 1

“Mai no he pintat al natural amb el cavallet. Sempre he preferit fer aquestes tauletes, aquests apunts, on m'ho anote tot: la intensitat del color, la disposició de les formes... Preferisc aquests apunts que pintar el quadre del natural: crec en la intimitat de l'estudi, en el seu ambient, en el clima de reflexió que s'hi produeix. En el camp et mareges amb mil coses, el paisatge va canviant amb les hores del sol, i sobretot és molt més difícil fitar el marc. La continuïtat del paisatge desorienta molt”. I resulta fascinant com, a poc a poc, el que és tan sols un petit esbós va prenent forma i contingut en un gran llenç, mantenint l'harmonia, la potència, l'equilibri entre els colors. “Faig una síntesi, una selecció d'allò que m'interessa... Com diuen els crítics faig 'un realismo abstractizante'. Si ho diuen ells, que són tan sabuts, deu ser cert”. I afegeix: “Fa uns quants dies vaig treballar en un tema que ara m'interessa molt: els marges cremats. El meu on-

cle Miquel, en la finca que la família tenia en la marjal de Sagunt, cremava totes les tardors els marges del cultiu de l'arròs. He intentat recuperar aquells colors de la palla cremada, de la cendra, dels bocins que hi queden després del foc... Fins i tot del ressorgiment de la vida”.

Li pregunte si alguna vegada ha pintat la serra Calderona. Diu que sí, que el Garbí l'ha dibuixat moltes vegades, que es veu des de sa casa —l'altra residència on viu amb la germana. “La Calderona té muntanyes molt belles, i especialment el Garbí té una força i una originalitat molt grans, per aquella estratificació tan clara, per aquells colors vermells de les roques”. De sobte dubta. “Però jo no he estat mai paisatgista! Fins i tot sóc un paisatgista frustrat! No puc pintar qualsevol escenari, l'he de conèixer, l'he de triar, m'ha de motivar molt... Fixa't que visc envoltat de tarongers, inclús visc en un poble que es diu Albalat dels Tarongers! Doncs mai no he pogut pintar el

taronger. És un paisatge que se'm resisteix: aquell verd intens, enxarolat, del taronger és inaprehensible”. Li dic que és una llàstima, que potser pagaria

“Jo no he estat mai paisatgista! Fins i tot sóc un paisatgista frustrat!”

“Els aficionats assassinen el paisatge a base de color verd”

la pena intentar-ho de nou, però es rebel·la a la meua insistència, diu que no, que no. “Creu-me: quan ho he intentat, allò que he aconseguit no era un taronger, era una ensalada. Els aficionats assassinen el paisatge amb el co-

lor verd. El verd és criminal! No vull verd en els meus quadres! Odie el verd!”.

Descendim de nou a la planta baixa. En una de les parets de la saleta de la biblioteca, vora la seua zona de lectura, penja el seu retrat fet per Andreu Alfaro. És un dibuix, d'un sol traç, que fixa magistralment el gest de Michavila mentre pinta. “Alfaro venia molt sovint al meu estudi. I aquest dibuix me l'estime molt. Ara ens hem allunyat una mica, és una llàstima... Una vegada li vaig preguntar: Andreu, per què no estudies també la forma en lloc de tan sols la línia? S'ho prengué molt malament! Jo tan sols volia suggerir que...”. La frase queda en suspens i en la seua mirada apareix una evocació d'aquells temps, tan fèrtils en projectes i en il·lusions. De sobte conclou: “És molt propi del nostre país aquest sentiment d'artista. Som bressol de l'art... València és una marca indiscutible com a centre de creació artística. I jo estic orgullós de ser valencià!”.

A LA LLETRA

Poesia i poder

ALBERT GARCIA I HERÀNDEZ

No puc glossar la temàtica tèxtil de les altes esferes. El meu orgull del bon vestir no passa d'una camisa de Massimo Dutti trobada per un euro al mercat dels dilluns a Russafa (Ciutat de València). Camisa que duc amb orgull quan he de presentar un poemari premiat (condició indispensable, juntament amb la d'estar mort, per a poder publicar a la Península) cada esotèric temps que, sembla ser, em toca. Presentar-se als premis és una despesa acumulativa impressionant: fotocòpies, enquadernacions, certificats postals. No puc parlar, però, de Milano. El meu deliri poètic no imagina quina traducció té 30.000 euros en productes tèxtils (una fàbrica sencera?, no ho sé), la inspiració poètica no hi arriba. Espere que el sumari siga públic per a orientar-me i documentar-me'n.

Però sí que puc parlar de la sorpresa que m'ha causat la defensa de l'encausat quan emprà allò que va anunciar com a “poema”. Com?! El meu president cita els poetes? Camps en la poesia? Jo mai no l'havia vist, ni tan sols entre les capelletes.

Vaig endinsar-me al pèlag bibliogràfic per saber més d'aquest Kent M. Keith que, perdonen la meua ignorància, no coneixia. De moment, vaig descobrir que era estudiant de Harvard i vaig recordar una frase escoltada a un executiu d'una multinacional a l'Equador: “Eso (no importa què) produce tanta mierda como Harvard”, perquè es facen una idea del prestigi que aquesta Universitat té més al sud de Rio Grande.

Keith va ser, si m'ho permeten, un precursor de l'autoajuda masoquista (busquen-lo en Internet). No els avoriré: i que va escriure “Los 10 mandamientos paradójicos” (els recorda cap cosa?), seguits, a banda de Camps, per la mare Teresa de Calcuta. Però en cap lloc l'anomenen poeta.

Si recorden les frases, que no versos, que va citar el president, veuran que se semblen molt al “posa l'altra galta quan et bufetegen”, frase cristiana que sempre ha estat incòmoda al costat d'una altra: “Qui amb ferro mata, a ferro mor”. I és que les frases cristianes, passades pel filtre dels exegetes posteriors, sempre han estat paradoxals (com “los mandamientos esos”). I per què no va triar Camps sant Juan de la Creu? Potser pel vers “este saber no sabiendo?”. Ai, ai, ai!, “pillín”.

Així doncs, continuem on érem. Fent fotocòpies, enquadernant, certificant enviaments als premis, o esperant morir, *ad maiorem gloriam*. La poesia, tampoc ara, ni vestida de Camps, ha entrat en el poder. Vull dir: en el poder politicoreligiós. Roman encaira en el poder de la política literària. Jo, com a Màxim, Durruti, ai!, perdó: com a Massimo, Dutti.

Bretanya, el país de la nostra infància

Carmelina Sánchez-Cutillas deixa un dels llibres capitals de la literatura al País Valencià

CARLES GÁMEZ

En el fons, l'únic país que tenim és el de la infància”, digué l'escriptor Roland Barthes. Amb el llibre *Matèria de Bretanya*, Carmelina Sánchez-Cutillas feia el seu recompte personal d'aquells paisatges de la infància que, a diferència d'altres, mai acabem abandonant-nos. Un atlas d'emocions i de vivències a partir dels seus records al poble d'Altea. Com diu en un dels episodis del llibre, “la pàtria meua era tota la terra encerclada per Aitana i per Bèrnia i pel Puigcampana...”. Publicat el 1976 i amb el reconeixement del premi de narrativa de l'editorial Tres i Quatre, *Matèria de Bretanya* es va convertir en un inesperat *best-seller* de la literatura en llengua catalana que es feia al País Valencià durant la transició. En-

mig d'uns anys convulsos, el llibre de Sánchez-Cutillas il·luminava amb la seua prosa directa i càlida el paisatge cultural. No va ser l'únic, també el *Ramona Rosbif* d'Isa Tròlec, un altre manuscrit “rural” d'aquells anys efervescents, va merèixer aquest reconeixement popular. La trajectòria posterior de l'escriptora no revalidà l'èxit del llibre i, per causes diferents, acabà posant punt final a la seua carrera literària. Ara, amb la seua mort (va faltar diumenge passat a València als 82 anys d'edat), algunes opinions han posat l'accent en aquesta “defunció literària” i allò que hauria pogut significar en un altre ambient i en una altra societat una figura de les seues característiques. Potser aquest perfil singular de dona escriptora d'arrels burgeses i vocació cosmopolita —encara

Coberta de *Matèria de Bretanya*.

que només fóra pel cigarret i got de whisky— il·lustra les misèries i les mancances d'una

societat com la valenciana, incapaç de reconèixer uns determinats protagonistes “atípics” de la seua cartografia cultural.

Al cap de trenta anys de la publicació, *Matèria de Bretanya* resta com un dels moments solars de la literatura valenciana de postguerra, el retrat d'una infància recobrada i el descobriment d'un país, a través dels paisatges geogràfics i humans de la Marina. Potser aquesta siga una de les claus del llibre i, per a tota una generació que el va fer seu, el descobriment d'una llengua viva i contagiosa, i a més, la revelació d'un país que ara semblava una mica més nostre. Per a Carmelina Sánchez-Cutillas, la seua pròpia reinvençió, a partir de la reconstrucció del seu passat. Un dels temes eternals de la literatura, i en general, de l'art.